

Beskrifning öfwer Hille Sockn

Ur Samlingar til en Beskrifning öfwer Norrland och Gelleborgs Län, Första Afdelningen om Gestrikland af

Abrah: Abrsson Hülphers

Westerås Tryckt hos Joh:L:Horn 1793

ABRAHAM ABRAHAMSSON HÜLPHERS, som föddes den 27 november 1734 i Västerås och dog där den 24 februari 1798, var en mångsysslare. Han var köpman, topograf, styresman för Fredriksbergs bruk, genealog och musikhistoriker. År 1773 gav han ut Historisk afhandling om musik och instrumenter med bl.a. beskrivningar av alla orglar som fanns i Sverige vid den tiden.

Mest känd är nog Hülphers för sina topografiska arbeten om Dalarna och Norrland. Under 1757 gjorde han en resa genom Dalarna och 1758 gjorde han sin stora norrländska resa ända upp till Torneå. På upp- och återvägen åkte han igenom Gästrikland. Det kom dock att dröja ända till 1789 innan han påbörjade beskrivningen över Gästrikland. Troligen var det Anders Björkman (1731-1796), klockare i Ovensjö, vars farfar Hans Andersson Björkman (1665-1710) var lnsman och postbonde på Björke nr 7 i Hille, som gav Hulphers impulsen att ge ut en bok över Gästrikland.

Insamlandet av material gick genom landhövdingen F. A. U. Cronstedt, som i april 1790 skickade ut en lista med 39 frågor till personer i socknarna. Från komminister Johan Bergstedt i Hille kom den 29 april 1790 åtta foliosidor med svar.

Litteratur:

Boheman, M., "Abraham Abrahamsson Hülphers: En minnesteckning." STF:s årsskrift 1898.

Hedlund, K., "Hülphers' beskrivning över Gästrikland 1793." Från Gästrikland 1960.

Hülphers' efterlämnade manuskript och korrespondens samt samlingar av tryckta verk förvaras i Västerås stadsbibliotek.

Sidhänvisningar i texten gäller till sidor i originalutgåvan.

Följande rättelser är införda sist i boken:

P. 108 (här s. 27) Oslättfors Bruks-stämpel är et () med f tvärsöfwer och stjernor eller punkter omkring.

Not (q) läs: Bruks-Pat Pett. Strömbäck den äldre.

P. 109 lin. 6 (här s. 28 rad 3) skattlagd Mjöl-Qwarn.

Belägen norr om Gefle, och börjar nära där intil. På östra sidan möta Hafswikar, i wester Uglebo, norr ut Hamrånge, men Stadens egor och Walbo Sockn i söder. Största längden är 2 $\frac{3}{16}$ mil ifrån hafsstranden, (norr om Iggön där Hamrånge möter) til Nynäs wid Gefle. Bredden gör 2 $\frac{1}{8}$ mil ifrån Uglebo skilnad åfwan för Oslättfors och mot Walbo, til yttersta udden af Stadens skog wid hafwet midt för Löfgrund. Socknens areala innehåll tages til 53459 tuni. widd; Gefle Stads tilhörigheter här inom belägne också beräknade. (a)

Anledning til Namnet är obekant; gissningswis säges ock här, at en Jungfru Hilleborg först byggt Kyrkan; en Qwinno-bild i Sockne-Sigilet anses som bewis därtill, och förmenes at orten blifwit kallad efter henne. Andre traditioner äro ock härom. (b)

Hemmantalet är 30 $\frac{5}{8}$ Mantal, däraf 25 $\frac{13}{20}$ Skatte, och 4 $\frac{39}{40}$ Krono, (c) som innefatta 15 Byar, 83 Hemmans- och 68 Inhyses-Rökar, med 666 Mantalsskrifne, och 1358 Personers Folk-numer, hwilken ökat ungefär til dubbelt emot det antal som war för 70 år sedan. (d) Rântan bestiger här til 276 R:d. 32 sk. 5 r. afk. och anord. och Kronans behållna til 156 R:d. 8 sk. Här äro 9 ord. Båtsmans-Rotar. Socknen lyder til Walbo Tingslag.

(a) Såsom wid Walbo p. 84 säges, äro Insjöar, Berg, Mossar, och Öar wid Hafsstranden därunder beräknade; lika anmärkning tjenar för de övriga Socknar i anseende til deras areala innehåll.

(b) I Prof. 01. Rudbecks Atlant. T. 1. p. 627, 3 Tom. p. 411 anföras flere gissningar om Hililviconer, Hillevi Härad m.m. för denne orten. I Alrots I D. p. 30 nämnes ock därom; äfven åberopas Plinii Hift. N. 413. 13 C. om Hilleviones, men at hänleda dem från Gestrildand synes orimligt.

(c) Efter Lands-Cont. uppgift 1792 år Prästbolet la Mant. Skärgårds-Hemman 2/5 och Gefle Stad underlagde 4 3/4 Krono-Hemman. För denna Socknen nämnas där såsom Krono: 3 Öar, 1 Holme, 1 Fiske, 1 Torp och 1 Nybygge.

(d) För äldre tider finnes här ingen redighet på folkmängden; men ifrån 1724 kan af Kyrkoboken inhämtas, at til och med 1790 i Socknen blifwit födde 1176 m. och 1097 q. tilhopa 2273. Under samma tid döde 757 m. 736 q. tilh. 1493. Således 419 m. 361 q. tilhopa 780 fler födde än döde. På desse 66 år äro 590 hjonlag sammanwigde.

Kyrkan af sten, spåntäckt, utan torn, wid stora Norrlands-wägen $\frac{3}{4}$ mil ifrån Staden, fönnenes blifwit bygd i 13 Sieculo, 36 aln. lång och 18 $\frac{1}{2}$ aln. bred, utan at sedan wara tilökad, endast reparerad; fönstren äro ökade och utwidgade 1742; därefter blefwo gamla målningar i hwalfwet öfwerstrukne, men bibehållas ännu i Wapenhuset. (e) Atskillige ålderdoms minnen, som förut funnits, äro förkomne. (f) Här finnas inga särdeles prydnader, utom wanlig skrud. Klockstapelen är upsatt 1638. Af 2 Klockor utan inscript. om 4 och 3 skep:d wigt, skall den större wara gjuten 1600. Win- och Byggn. säden är 4 tun. I äldre tider hade Socknen först egen Pastor; war därefter länge Annex under Walbo, men blef wid bötjan af 1600 talet, omkring år 1616 (p. 68) anslagen åt Rector Scholat i Gefle, och sedan 1671 för Theol. Lectom därstädes til Prab. Sockn. (g) Pastors Boställe af 5 öresland förmedladt, är til åbyggnad rep. 1786. Comministern har endast boningsrum. (h) Nödlidande underhållas genom samman-skott, måst wid sine hemwist; någre njuta och hjelp wid Byarne hos Allmogen, hwartil äfwen bidraga 2 årlige utdelningar af Fattig-Cassan.

Allmän Schola finnes icke, men barnen underwisas mäst hemma hos anhörige, någre hållas och wid Gefle Schola. Sockn-*Magazin* blef inrättadt 1762, och eger öfwer 100 tun. Spanmåls-fond til utlåning åt behöfwande.

Näringar äro enahanda som i Walbo, men här idkas något mera fiske.

(e) Kyrkan fönnenes ock blifwit repar. först på 1500 talet genom Arch. Bisk. Joc Ulphsons försorg, efter dess Wapen en Ömfot skall funnits måladt här, som i flere Kyrkor, emedan han innehaft Norrland i förlän-

ing. (sep. 15.) I Peringskölds Monum. Upl. p. 270 nämnes om dylikt i Danmarks Kyrka. Skada är, at ingen nu wet, hwad de öfwerstrukne målningar innehållit. Predikstolen gammalmodig, är prydd med Ewangelistemas bilder.

(f) Här förwarades ock länge en så kallad St. Erics Fana, men fins nu icke; (se härom p. 86.) flere gamla bilder med åtskillige andre beläten, samt rökelse-kar äro ännu i behåll, också en urminnes Dop-funt. Stegluks-byggnaden af sten med sin inrättning gifwer anledning sluta, at därifrån skedt aflats utdelning och handel.

(g) I et Document som här finnes af 1319 om Prästbolets egor, kallar författaren sig Nils Kyrkoherre i Hille. Sedan finnas inga Handlingar förr än efter 1615. Ifrån 1650 hade Socknen åter särskild Pastor i 20 år. Kyrko-bok har i sednare tider börjat hållas. I Mon. Upl. 1 p. 16 nämnes Hile såsom Annex under Walbo på 1400 talet. Widare ses wid Series Past.

(h) Capellans-gården afbran 1782; efter Resolut. erhöill Comminister sedan frihet at bebo den 1781 til Sockn-stufwa och för Bammorskan upsatte byggning af 4 rum, som blef flyttad. Annan Sockn-stufwa är därefter inrättad. Redan 1615 skall Socknen haft Capellan.

Åkren är til en del stenbunden, består för öfwrigt måst af blandad lera, swartmylla och sandmo, samt något mälja och mærgel; således mer och mindre bördig. Allmänt säs Råg och Korn samt litet grå-Årter, Hafra endast på nyplog eller så kallade plogland: Lin och Hampa knapt til eget behof. Genom gödning och dikning winnes här som annorstädes ibland til 10 kornet af idoge jordbrukare, men eljest anses 5 til 6 kornet wanligt. Misswäxt inträffar äfwen här, både af wäderlek och andre orsaker, hwarförutan Säd ändå måste årligt köpas af många; Krono-tionden utgår hälften i Råg och Korn 77 tun. 11 kapp. Ehuru åkren i sednare tider blifwit utwidgad, saknas icke ännu anledningar til dess ökande. Ången är widsträckt, men består måst af sank trackter, som en del genom dikning äro förbättrade, hwaraf flere så kallade murar eller uppodlade kärr lemna bewis, särdeles emellan Trödje By och Hamrånge fjärden. (i) Tilfalle gifwes nog til uptagning af mera äng, men wattnets stigande öfwer låglänta ställen wissa tider gör därwid hinder. Betesmarken, på sina ställen stenbunden, är fördelactig, ehuru swedjande icke brukas; emot hafssidan finnes, dock bästa mulbete, hwaraf Boskaps-skötslen är förmonlig. På 1 öresland födes merändels 2 Hästar, 3 Kor, 4 Får, 2 Getter o.s.w. 5 a 6 öreslands Hemman hafwa måst 7

til 8 dragare. Oxar nyttjas här icke af Allmogen til körslor. Större delen af Socknens egor äro lagde i storskifte, utom någre ännu i tegskifte wid Trödje By.

Skogen, som intager stor del af Socknens mark, är betydlig, ehuru i sednare tider nog tillitad genom Kolningar och Brädsågning, samt afsalu med Wed, Timmer, Bjelkar och annat träwirke. Utom de til Bruken afdelte Krono-allmänningar, äro också By-skogarne afskilde. Wanhige träd äro här som annorstädes Furu, Tall, Gran, Ask, Al, Björk, Asp, Rönn, o.s.w. Alm träffas ock, ehuru sällsynt i Norrland, äfwen Ekar, fast de sägas ej wäxa längre norr. (k) De måst allmänna djur finnas; här fångas ibland Björnar, Loar, Mårdar, Gräfswin, Uttrar o.s.w. Likaså wanlig slags fogel: Tranor, Örnar, Glador m.fl. Sjöfoglar skjutas ock af någre.

(i) Därom är förut nämndt p. 23. Större delen af Trödje murar, som nämnas i Rudbecks Atlantica, ligga inom Hamråde. I Schisslers Gestriki. Hush p. 15 säges, at Krono-Befailn. Öfwerbom nedlagt 30000 D. K:mt på deras upodlande, hwarom berättas wid Hamråde.

(k) Därom nämnes p.23: jämf. v. Linne Flora Lapp.

Wattudragen samlas dels ifrån närmaste Socknar, dels ur egne insjöar. Af de sednare, nämnas: Hillesjön, Mårdängs- Lundbygge- Mjugg- Skarf- Bosjö- Normarks- 2:ne Össersjöar och Hjulsjön m.fl. smärre, utom så kallade Tärner och Marar wid hafskanten, (i) de fleste infalla i twänne år. Testebo eller Norrån kommer ifrån Uglebo, är största wattuleden i Socknen, drifwer flere werk, äfwen Oslättfors Bruk och Testebo Qwamar m.m. har förut olika namn efter Byarne, där den framlöper, men kallas wid utloppet i Gefle-fjärden Awan. (m) Krona-fisket där uplåtes hwart tionde år under arende, och fångas Lax, Sik, Wimbor, Weling, Nejonögon, Ål, utom flere allmänna fiskslag. Oppala An, som är mindre och utan särdeles fiske, rinner ifrån Skarfsjön åt Hillewik. Genom desse strömmars rensning skulle wattuflödandet höst och vår kunna minskas, til närmaste belägne egors fördel, hwilka nu ofta skadas af öfwerswämmande: utom 4 husbehofs Sågar, äro 8 andre på särskildte ställen skattlagde, som såga ihopa årligt 246 tolfte enkla Bräder til afsalu.

Af Lägenheter wid Testebo ån, förekommer Mjöl-qwarnen med 4 par stenar, Gefle Stad tilhörig, hwaraf ock Socknen betjenes; (se p. 75.) där ligger ock det så kallade Strömsbro Bränneri, redan anfördt (p. 74) såsom Stadens egendom; äfwen Stigslunds Tegelbruk $\frac{1}{4}$ mil ifrån Gefle, som innehafwes af Assess. Pet. Östling och dess Syskon, hwarest årligt brännes 60 til 70000 Mur- och 10000 Tak-tegel; det har ock en Wattenmachine för ler-bråkning. Framl. Rådm. Jöran Folker skall först där inrättadt en Krutstamp 1724, som länge sedan är förlagd. (n) Utom Qwamar wid Bruken och By-sqwaltor, äro Wäder-qwamar för längre tid sedan bygde 2:ne på Iggön, och 1 nyligen på Capell-skäret. (o) Salpeter-sjuderi idkas efter tour inom 8 til 10 år wid Trödje, Björke, Hille och Hwarfwa Byar. Här finnas ock wanlige Sockn-handwerkare, men i öfrigt inga Bo-

(1) Desse wattu-samlingar eller marar, efter ortens talesätt, äro annat än murar och myrgångar.

(m) Denna ån får watten både ifrån Dalarne och Helsingland; (som ses wid Uglebo Beskr.) Orätt säges dock, at den kommer ifrån Siljan. Fisk-Räntan 1772 för Testebo war 95 Dal. S:mt, men utgår nu som p. 17 är anfördt. Arendators Fiske-Rättighet ses i Gefle Tidn. 1791 n. 6.

(n) Denne Krutstamp, ehuru nedlagd, nämnes ännu ibland skattlagde lägenheter, emedan därför erlægges 32 skill. årl. Ränta. Tegelbruken är sednare inrättadt. Rådman Folker hade ock där upsatt en Spik-hammare, hwilken dock snart måste inställas.

(o) Efter Lands-Cont. upgift om Skatte, nämnas här 4 Qwamar, 8 Sågar, 1 Fiske, 2 Fäbodas, 2 Ängar och 1 Krutstamp.

ställen. Til Sätra By war i förslag at flytta inrättningen af Marknadsplats för Hästar och Kreatur, men den bibehölts wid Högbo i Owansjö. Andre särdeles lägenheter och inrättningar nu för tiden, är

Hille Hälso-brunn wid Björke, som upptogs 1711 af Häradshöfdingen Arosell, $1\frac{1}{2}$ mil från Staden, och blef godkänd af Arch. Hierne, har mycket want i bruk, och besökes ännu årligt af 30 til 50 personer. 1714 erhöles lika Kongi. Privileg. för denne som andre förut uptagne Brunnar. (p)

Oslättfors Bruk, 2 mil ifrån Gefle, och 1 ½ mil från Kyrkan, på gränsen emot Uglebo wid den nämnde så kallade Awa wattuled, som kommer ifrån Uglebo, men faller först in åt Walbo i Lundbygge sjön, (p. 91) och på detta ställe emot Hile wid dess utlopp formerar en Ö af ¼ mils bredd och ¾ m. längd, på hwars södra sida eller wattuled den ene Hammaren är bygd, och den andra wid norra ändan. Första anläggningen skall skedt af Inspect. Isac Rök, med 1 Hammare, som bliwit Priv. 1696; därefter bygdes den 2:dra 1701: sedan hafwa want flere egare, til dess at Bruks-Pat. Pet. Strömbäck den yngre 1750 och 1769 genom arf och köp därpå blef innehafware. Efter honom har dess Enke-Fru Cath. Wahiman, och Bruks-Pat. Carl Joh. Strömbäck inlöst werket. (q) Här war 1710 en Smedja til Järn-Lavettens förfärdigande; då den instältes, anlades 1723 Manufactur-Smide; därefter bygdes Spik-hammare 1724, som ock nedlades 1726. Stångjärns Smidet war först 1200 skep:d; men ökades 1778 med 100 skep:d, så at Hammarskatten nu är 13 skepp:d för 2 Hamrar och 4 Härdar; stämpeln O med et f twärt öfwer på längden. 1 Knip- och 4 Spikhamrar bygdes 1777 jämte norra wattuleden, hwarwid årligt förädlas emellan 5 til 600 skep:d. Kol-fourneringen är af tilslagne Krono-allmänningar, (p. 13) så ock något af egne Hemman. Förr än Bruket anlades woro äfwen Finnar på desse Skogar, som swedjade, men de hafwa sedan

(p) Kongi. Brefwet ffi K. Collegium Medic. af d. 15 Junii 1714. Om Gestriklands Surbrunn läses i v. Stiernmans Oec. S. 6 D. p. 162; härom nämnes ock i Brunns Beskr. p. 38. Brunn ligger endast 118 mil ifrån Hilewicks Masugn wid Hafs-järden, som ock kallas Björkewik.

(q) Bruket såldes genom Auction efter Rök til Contribut. Räntmäst. och Bruks-Pat. Pet. Strömbäck. Sedan egdes det af Sonen Pet J Stromback den äldre, och Mågen Pet Almgren i Gefle hwarefter det, som sades, inlöstes af Pet. Strömbäck den yngre.

utgådt. (r) Tackjärn köpes ifrån Norbergs-samt Öster- och Wester- Bergslagen. Stång-jäms förslen sker landswägen til Staden. Wid Bruket är ock utom nödig åbyggnad et Capell; äfwen husbehofs Såg och MjölQwarn med 1 par stenar.

Hillewicks Masugn ¼ mil ifrån stora Norrlands-wägen, 1 mil ifrån Kyrkan, wid Oppala åns utlopp i Hile Hafs-fjärden eller Björke-wiken, är först anlagd på 1640 talet, samt därefter förbättrad af Assessor Albr. Behm 1654, och egdes länge under Tolfors Bruk. (s) Såldes sedan til Landshöfd. Baron Eric Oxenstierna, och har ifrån 1752 want en tilhörighet under Hargs Bruk i Roslagen, hwilket eges såsom Fidei Commiss af ÖfwerHofstallm. Ridd. och Com. Baron Carl Oxenstierna. Malm hitföres sjöledes både ifrån berörde Bruks Frälse- och Dannemora Grufwor, med egne och andre befractade Fartyg, hwilka återhämta Tackjärns tilwerkningen, som bestiger omkring 2000 skep:d årligt; transporten är af läget wid sjön mycket beqwäm. 1 Tionde-afgift gifwes 13 lissp. för dygnet. Kolfångst är af egne Hemmans och Allmogens skatte skogar, samt tilslagen Krono-Allmänning inom Socknen. Här finnes äfwen wanlig husbehofs Mjöl- och Såg-Qwam.

Märklige Berg förekomma inga särdeles, ehuru nog gifwas högder, af hwilka Dansarhällarne på Oppala skog, och Hwarfwa eller Harfhällarne äro betydligge, utom flere som af sjöfarande anses för landkänning. Wid Rå-hällarne och på Edskön äro Koppar-malms försök fåfångst gjorde.

Skärgården för denna Sockn, har jämte flere hit ingående Wikar, åtskillige större och mindre Öar som pryda orten; af de förre är Björke- och Trödje Wiken störst. Strömmings-fiske idkas af de närmast sjösidan boende. Skälfångsten har i förra tider want mera lönande. Utwarnäs och Edskö-Klubben äro Fiske-hamnar. Holö-Klubben är ock märklig; utom många smärre holmar och skär wid hafs-bandet, förekomma någre större öar närmare fasta landet.

(r) Desse Finnar, som på 1690 talet want mycket hinderlige för Bruks-driftens upkomst, hafwa förmodligen här, som på någre andre ställen blifwit fördrifne, i anledning af 1641 års Kongl. Resol. Se Bergs-F. T. 1 p. 121.

(s) Därom är nämndt wid Walbo p. 91.

Edskön 1/4 mil ifrån Hillewiks Masugn är bebodd, och har wacker belägenhet med flere förmoner. Därpå ligger Drakberget, hwaruti finnes en hola liknande et ägg, täckt med en stor håll. På botten ses en slät oval sten af 3/4 alns diameter, nednött i berget liksom i en gryta. Högden til detta ställe ifrån wattu-horizonten skall wara omkring 30 alnar.

Iggön eller **Iggan** 3 mil norr om Gefle, mot Hamrånge skilnad, också med åboer, men endast skild genom et sund ifrån fasta landet, är en af de större och märkligare Öar i denne trackt, bekant dels af ymnogt fiske i förra tider, dels af de observationer sedermera där blifwit gjorde til utrönande af wattuminskning. Redan i Kon. Gustaf I tid bodde här en så kallad Rik-Nils, som genom Skälfångst blifwit förmögen. Ön war då Krono, men köptes af dess Söner 1583 til Skatte. (t) 1731 anmärkte Prof. And. Celsius, efter Lectorn Johan Rudmans afmätning wid Hamskärsudd härstädes, at wattnet på 168 år hade sjunkit 8 fot, (u) hwilket gaf anledning at på et skär 1 1/2 mil härifrån i söder, kalladt Lofgrund eller Swarthällen på wiken, i hafsbandet 2 mil nordost ifrån Gefle, inhugga i en sten åtalet 1731 med linea efter wattubrynet. Wid undersökningen 1785 befants där efter 54 års förlopp en sjunkning af 29 tum. (x) Hwarwid bör nämnas, at samma inhuggningar woro i fasta klippor, och at desse Rön gjordes midsommar-tiden. (y) Utom detta ansågs ock Iggön i äldre tider såsom märklig. (z) På det så kallade Capell-skäret här intil skall fordom stådt et Capell; ännu ses at där want Begravnings-plats. En stol förwaras ock på Iggön såsom lemning efter samma Capell.

(t) Härom ses K. Wet. Acad. Handl. 1743 p. 42.

(u) Lofgrundens sten, hwarpå 1680 såsom då i wattubrynet liggande kunnat skjutas Skälar, skall efter 50 års förlopp, eller 1731 stådt 20 112 tum där öfwer. I Paris Wet. Acad. Handl. skall wara nämnd en Sten wid hafsstranden på Iggön, hwarom någon Lörd Fransos sidat på 1600 talet gjort anmärkning.

(x) Se v. Amir. J. Nordenankars Pris. Tal 1792 p. 6.

(y) I Kon. Johan III d. 11 April 1583 utfärdade Köpebref kallas On Iggan. För 100 år tillbaka seglade Gefle Fiskerskap med sina skutor genom Iggesundet, men måste nu taga en annan led utom samma O.

(z) I Prof. Rudbecks Anlant. Tom. III p. 276 hänledes namnet Iggan af Auge eller Oggen, Neptuns On. Flere gissningar anföras där om orten.

Ålderdoms Minnen förekomma utom dess åtskillige: wid Trödje och Björke Byar äro några smärre Ättehögar; uti en sådan har för många år sedan et stycke af en Kopparwärje klinga blifwit funnen. Wid Hileby, Hwarfwa, Stig och annorstädes träffas dylika högar. På skogen wid Bosjön ses lemningar af en ödegård, och säges at där bodt en förmögen Man; förmodligt är sådant et bewis af Digerdöden. I Utnora hafswik skall wara en särdeles stor sten sammangyttrad af flere mindre, utan twifwel på stället formerad af wattnet; den kallas i orten Skorf-sten. (a) Andre traditioner om Jätte-stugor m.m. förtjena ej nämnas.

Märklige Händelser finnas icke antecknade, (b) icke heller något om Kongl. Personers resor genom Socknen. (c) At 1688 års swåra misswäxt, med därpå följande 1694, 95 och 96 års sjukliga och dyra tid, ej mindre här än på andra orter, lemnat bedröfligt minne, omtala de nu lefwande efter deras Förfäders berättelse. (d).

Sockneboerne i allmänhet skiljas icke af hushållning eller annat ifrån nästgränsande. Klädedräkten har ock här som annorstädes, i sednare år blifwit mera kostsam, särdeles ibland Qwinfolken, hwilka nu öfwer alt til helgedags-drägt bruka ylle-tyger och Silkes-halsdukar, som förut war sällsynt. Språket är tydligt, dock märkas några egne ord-termer, och i uttalet liten skilnad i dialecten emot de söder om Gefle belägne Socknar. Byggnad-erne med widlöftig takhållning, äro efter ortens sätt tilräcklige, men illa ombodde i anseende til Climatet, dock i sednare år något bättre än förr. Wäderleken i anseende til Hafwet, många insjöar, mossar och kärr är mera kall än i de Socknar, som ligga längre ifrån. sjösidan. Mästgångbare Sjukdomar äro Håll och Styng, Gickt, Rödsot, Röt-febrar och Koppor;

(a) Den för Gestrikland upgifne Runsten Hillersjöhäll, har efter Alrots Diss. 1 pag. 38 förgäfwes här blifwit eftersökt.

(b) At en Bonde här nedföll i Kolmila, och blef upbränd tillika med sin. Son, hwilken skulle hjälpa honom, berättas i 1761 Jur. Tidn. n.21. Om Stads-Chirurg. P. Hägerstrands märld. operation på et barn i Niglöf, ses Läkar. och Nat. Forsk. 1781 p.

(c) Kon. Carl XI spisade middag i Hille Prästgård 1694 d. 5 Junii. (se Westerb. S. p.323.) Kon. Adolph Fredrics resa genom denna Sockn d. 6 Aug. 1752, nämns i Post-Tidn. n. 69

(d) Därom kan läsas K. Patr. Sölsk.Hush. Journ. 1790 p. 138.

Frossan också mera än förr känd. Spisordningen är efter ortens bruk, samt mer och mindre förmögenhet tarflig, dock något bättre än i Helsingland. (e) Bröllop hållas här ännu på sina ställen i 3 til 4 dagar, men med måttlig wälfägnad. Brudame prydas efter wanlighet med mycken granlåt. Begrafningar ske med någon förplägning, dock wara de sällan öfwer en eller halfannan dag. Bränwins nyttjande har här, som annorstädes, i sednare år blifwit både mera begärligt och brukligt. Wid Allmogens seder, lefnadssätt, flit och idoghet är intet att påminna, såsom olikt emot andre Socknar i Länet. För upodlingar hafwa ock Hemmnans åboer här blifwit belönte af Kongi. Patriot. Sällskapet med Praemier och Skådepenningar.

Stora Norrlands-wägen går härigenom, och på sina ställen närmare sjösidan; Skjutsombyte är i Trödje. (f) Redan för 200 år sedan beswärade Allmogen sig här öfwer dryg skjutsning, och erhöil därwid hjelp ifrån andra Socknar. (g) Ännu hafwa desse wid sjösidan belägne Gästgifware-gårdar starck påkänning af skjuts, emedan resande til och från Norrland måst nyttja denna wägen, såsom mera öppen wid infallande urwäder och eljest, ehuru någre, särdeles wintertiden, kunna färdas ifrån Helsingland och andre norre orter genom Uglebo Sockn sida om Gefle. Handlande med Fogel-lass bidraga mycket til rörelse på denna stråkwägen.

(e) I Schisslers Gestr. Hush. p.22 säges, at Allmogens spisning för 30 år sedan isynnerhet bestod af fint Rågbröd, Öl, Fläsk, Smör, Ost, Kött, Ströming och Fisk m.m. Emedan sådane ortens producter måst inom Sockname då förtärdes, kunde intet däraf til afsalu utföras. Lika förhåller sig därmed ännu, fast en hwar i hushållning, mer än förr torde få rätta sig efter tillgångar och behof.

(f) Ifrån Trödje Gästgifwaregård fås skjut söderåt til Gefle 1 5/8, och norr ut til Berg i Hamrånge 1 3/4 mil. Til Bäck sida om Gefle skjutsas ock 2 1/2 mil. Se förut pag. 27.

(g) 1582 lofwade Kon. Johan III Hille och Hamrångeboeme hjeip i skjutshåll ifrån Fembo och Hedsunda (v. Stiernmans Riksd. Besl. 1 D. p. 342.) Kon. Carl IX Bref därom 1610 d. 10 Febr. til Anders Bengtsson, och Kon. Gustaf Adolphs 1622 d. 6 Febr. til Ståthållaren Chr. von Wernstedt, läses i Gefle Tidn. 1788 n. 25 och 27, äfwen Landsh. Carl L. Sparres Resol. isainma sak 1672. (ib. n. 29.) Därefter faststältes om 4 håll-hästar för dygnet, som ännu bibehålles, jämte 18 reserve-hästar.

[Hillebygden, Nr. 1, 1997]